

Regeringens proposition

1999/2000:116

Subjektiva rekvisit i vissa straffbestämmelser på
sjöfartsområdet

Prop.
1999/2000:116

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 11 maj 2000

Göran Persson

Björn Rosengren
(Näringsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det i straffbestämmelser på sjöfartens område uttryckligen skall anges när oaktsamhet skall grunda straffansvar. Förslagen är föranledda av en tidigare ändring i 1 kap. 2 § brottsbalken som i korthet innebär att om inget särskilt är föreskrivet i ett straffstadgande så krävs det att gärningen har begåtts uppsåtligen för att den skall vara brottslig. Vidare föreslås att vissa numera obehövlige bestämmelser skall upphävas och slutligen föreslås en del ändringar av redaktionell och språklig art.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2001.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg.....	7
2.3	Förslag till lag om ändring i sjömanslagen (1973:282).....	9
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1985:126) om åtgärder till skydd för svensk sjöfart	11
2.5	Förslag till lag om ändring i kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter angående räddning ur sjönöd och avvärjande av sjötrafiken hotande fara m.m. (sjönöds-kungörelse)	12
3	Ärendet och dess beredning	13
4	Införande av uttryckliga krav på subjektiva rekvisit inom specialstraffrätten på sjöfartens område.....	14
4.1	Lag (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.	14
4.2	Lag (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg.....	16
4.3	Sjömanslagen (1973:282).....	17
4.4	Lag (1985:126) om åtgärder till skydd för svensk sjöfart	18
4.5	Kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter angående räddning ur sjönöd och avvärjande av sjötrafiken hotande fara m.m. (sjönöds-kungörelse)	19
5	Ikraftträdande	19
6	Ekonomiska konsekvenser.....	19
Bilaga 1	Förteckning över remissinstanserna.....	20
Bilaga 2	Promemorians förslag	21
Bilaga 3	Lagrådsremissens lagförslag.....	27
Bilaga 4	Lagrådets yttrande.....	37
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 maj 2000.....	41

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.,
2. lag om ändring i lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg,
3. lag om ändring i sjömanslagen (1973:282),
4. lag om ändring i lagen (1985:126) om åtgärder till skydd för svensk sjöfart,
5. lag om ändring i kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter angående räddning ur sjönöd och avvärjande av sjötrafiken hotande fara m.m. (sjönödskungörelse).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.¹

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 2 § 1 mom. samt 5 och 6 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § 1 mom.

Utan tillstånd av *Konungen* eller den *Konungen* *därtill bemyndigat må ej*

a) svenskt fartyg eller andel *däri* överlåtas till utlänning eller till svenskt aktiebolag, *vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;*

b) *teckning av aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, verkställas för utlänning eller svenskt aktiebolag, som avses under a), ej heller överlåtelse av dylik aktie äga rum till utlänning eller till bolag, som sist nämnts;*

c) svenskt fartyg upplåtas till utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande, *ej heller rätt till tidsbefraktning av svenskt fartyg eller nyttjanderätt därtill överlåtas å utlänning.*

Utan tillstånd av *regeringen* eller den *myndighet som regeringen bestämmer får inte*

a) *ett svenskt fartyg eller en andel i fartyget* överlåtas till *en* utlänning eller till *ett* svenskt aktiebolag vars aktiekapital till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;

b) *en aktie i ett svenskt aktiebolag som äger ett fartyg eller en andel i ett fartyg, tecknas för eller överlåtas till en utlänning eller ett sådant svenskt aktiebolag som avses under a);*

c) *ett svenskt fartyg upplåtas till en utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande;*

d) rätt till tidsbefraktning av ett svenskt fartyg eller nyttjanderätt till det överlåtas till en utlänning.

¹ Senaste lydelse av 7 § 1991:254.

5 §²

Har i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. överlåtelse eller upplåtelse skett, döms överlåtaren eller upplåtaren till böter eller fängelse i högst ett år.

Fälles någon, som i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. a) eller b) överlåtitt egendom, till ansvar enligt första stycket, må domstolen, efter ty skäligt finnes, förklara egendomen förverkad eller, om den ej kan tillrättaskaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens värde. Den som eljest förbrutit sig som i första stycket sägs må, efter ty skäligt finnes, dömas att utgiva betingat vederlag.

Har överlåtelse av aktie förmedlats av någon, som yrkesmässigt i kommission köper och säljer fondpapper, skall vad i denna paragraf är stadgat om överlåtare äga tillämpning å kommissionären; hava såväl överlåtaren som förvärvaren anlitat kommissionär, skall vad nu sagts gälla den som handlat för förvärvarens räkning.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet överlåter eller upplåter egendom i strid med bestämmelserna i 2 § 1 mom. döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Om någon döms till ansvar enligt första stycket för att i strid med 2 § 1 mom. a) eller b) ha överlåtitt egendom, får domstolen förklara egendomen förverkad efter vad som kan anses skäligt. Om egendomen inte finns i behåll, får i stället värdet förklaras förverkat. Domstolen får förplikta den som i annat fall döms enligt första stycket att, efter vad som är skäligt, betala avtalad ersättning till staten.

Har överlåtelse av en aktie förmedlats av någon som yrkesmässigt i kommission köper och säljer fondpapper, skall vad som sägs i denna paragraf om överlåtare i stället tillämpas på kommissionären, eller om såväl överlåtaren som förvärvaren anlitat kommissionär, skall vad som nu sagts i stället gälla den som handlat för förvärvarens räkning.

6 §³

Har vad i 3 § föreskrivs inte iakttagits vid utfärdande av teckningslista, skall stiftare eller, där fråga är om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets styrelse dömas till böter.

Har på grund av aktieteckning, som skett i strid mot bestämmelserna i denna lag, aktiebrev utgetts till utlänning eller bolag, som i 2 § 1 mom. a) är nämnt, skall styrel-

Har det som föreskrivs i 3 § uppsåtligen eller av oaktsamhet inte iakttagits vid utfärdande av en teckningslista, skall stiftaren eller, om det rör sig om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets styrelse dömas till böter.

Har på grund av aktieteckning i strid med bestämmelserna i denna lag aktiebrev utgetts till en utlänning eller till ett sådant bolag som sägs i 2 § 1 mom. a) skall den

² Senaste lydelse 1991:254.

³ Senaste lydelse 1991:254.

seledamot, *med vars medgivande*
brevet utgetts, dömas till böter
eller fängelse i högst ett år.

styrelseledamot, *som uppsåtligen*
eller av oaktsamhet medgett att
brevet utgetts, dömas till böter
eller fängelse i högst ett år.

Prop. 1999/2000:116

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg

Prop. 1999/2000:116

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg

dels att 5 § skall upphöra att gälla,

dels att 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Företages med fartyg resa utan tillstånd, då sådant erfordras, eller iakttas inte för tillstånd uppställt villkor, döms befälhavaren till böter eller fängelse i högst ett år.

Har någon bjudit, lagt, trugat eller eljest uppsåtligen förlett befälhavaren till förseelsen eller med råd eller dåd främjat densamma eller har redare eller annan, som i redares ställe haft befattning med fartyget, med vetskap om förseelsen underlåtit att, såvitt det stått i hans makt, hindra dess utförande, dömes han till straff som i första stycket sägs.

Där frakt för godsets fortskaffande eller ersättning för bogsering skolat enligt därom träffat avtal tillkomma den brottslige, må domstolen, efter ty skäligen finnes, förplikta honom att utgiva fraktens eller ersättningens belopp. Är den, vilken frakten eller ersättningen skolat tillkomma, ej förfallen till straff efter ty ovan sägs, må han förpliktas att av frakten eller ersättningen utgiva det belopp, var till för honom uppkommen vinst å den olovliga åtgärden högst kan skattas.

Har uppläggning, avrustning eller avmönstring av fartyg skett i strid mot vad i 3 § är föreskrivet,

4 §¹

En befälhavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan tillstånd företar en resa med ett fartyg trots att tillstånd krävs eller som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte iakttar villkoren för ett sådant tillstånd, döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Har en redare, eller någon annan som i redarens ställe haft befattning med ett fartyg, känt till en sådan gärning som avses i första stycket men inte förhindrat gärningen trots att han haft möjlighet till det, döms han till böter eller fängelse i högst ett år.

Om den som gjort sig skyldig till brott enligt första eller andra stycket på grund av avtal har rätt till ersättning för godsbefordran eller bogsering får domstolen, efter vad som kan anses skäligen, förplikta honom att till staten betala ett belopp som motsvarar ersättningen.

Har uppsåtligen eller av oaktsamhet uppläggning, avrustning eller avmönstring av fartyg skett i

¹ Senaste lydelse 1991:256.

döms fartygets ägare eller den, strid *med* 3 §, döms fartygets ägare Prop. 1999/2000:116
som annars *äger* förfoga över far- eller den som annars *har rätt att*
tyget, till böter eller fängelse i förfoga över fartyget till böter eller
högst ett år. fängelse i högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2.3 Förslag till lag om ändring i sjömanslagen (1973:282)

Prop. 1999/2000:116

Härigenom föreskrivs att 62–66 §§ sjömanslagen (1973:282) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

62 §¹

Till böter döms den som bryter mot 15 § första eller andra stycket, 20 § första stycket, 21 § första stycket jämfört med 22–24 §, 26 § andra stycket, 27 § tredje stycket eller 37 §.

Till böter döms befälhavare som bryter mot 45 §.

Sker förseelse mot 15 § första eller andra stycket och visar arbetsgivaren att han gjort vad på honom skäligen ankommit för att förhindra förseelsen, är han fri från ansvar.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 15 § första eller andra stycket, 20 § första stycket, 21 § första stycket jämfört med 22–24 §§, 26 § andra stycket, 27 § tredje stycket eller 37 § döms till böter.

En befälhavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 45 § döms till böter.

63 §

Bryter befälhavare mot 37 § första eller andra stycket eller 45 §, dömes sjömannens arbetsgivare till böter, om han känt till eller bort känna till förseelsen och ej visar att han gjort vad på honom skäligen ankommit för att förhindra förseelsen.

Åsidosättes 15 § första eller andra stycket, 37 § första eller andra stycket eller 45 § i fråga om arbetstagare som är anställd av annan än redaren, dömes redaren till böter, om han ej visar att han gjort vad på honom skäligen ankommit för att förhindra förseelsen.

Bryter en befälhavare mot 37 § första eller andra stycket eller 45 §, döms sjömannens arbetsgivare till böter om han uppsåtligen eller av oaktsamhet har underlåtit att göra vad som skäligen kunnat krävas av honom för att förhindra förseelsen.

Om 15 § första eller andra stycket, 37 § första eller andra stycket eller 45 § åsidosätts i fråga om en arbetstagare som är anställd av annan än redaren, döms redaren till böter, om han uppsåtligen eller av oaktsamhet har underlåtit att göra vad som skäligen kunnat krävas av honom för att förhindra förseelsen.

¹ Senaste lydelse 1982:342.

Användes arbetstagare i fartygsarbete i strid *mot* 45 §, *dömes* vårdnadshavaren till böter, om han känt till förseelsen.

Om en arbetstagare *används* i fartygsarbete i strid *med* 45 §, *döms* vårdnadshavaren till böter, om han känt till förseelsen.

64 §²

Till böter eller fängelse i högst sex månader *dömes* ledamot av *fartygsnämnd*, som vid sin medverkan i nämnden är partisk eller brister i omsorg.

Ledamot av *fartygsnämnd* får *ej* obehörigen yppa vad han har *erfarit* i denna egenskap.

En ledamot av *fartygsnämnden*, som vid sin medverkan i nämnden är partisk eller brister i omsorg, *döms* till böter eller fängelse i högst sex månader.

En ledamot av *fartygsnämnden* får *inte* obehörigen yppa vad han har *fått veta* i denna egenskap.

65 §

Medtager sjöman i strid *mot* 51 § första stycket gods, som kan utsätta fartyget, ombordvarande eller last för *äventyr* eller vålla oordning ombord, *dömes* till böter eller fängelse i högst sex månader.

En sjöman *som* i strid *med* 51 § första stycket *uppsåtligen eller av oaktsamhet tar med sig* gods, som kan utsätta fartyget, ombordvarande eller last för *fara* eller vålla oordning ombord, *döms* till böter eller fängelse i högst sex månader.

66 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader *dömes* den som missbrukar rätten att bruka våld enligt 53 § första stycket eller att *taga* någon i förvar ombord enligt 54 §.

Den som *uppsåtligen eller av oaktsamhet* missbrukar rätten att bruka våld enligt 53 § första stycket eller att *ta* någon i förvar ombord enligt 54 §, *döms* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

² Senaste lydelse 1975:739.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:126) om åtgärder till skydd för svensk sjöfart

Prop. 1999/2000:116

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1985:126) om åtgärder till skydd för svensk sjöfart skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Den som bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får väckas endast efter förordnande av regeringen.

Den som *uppsåtligen eller av oaktsamhet* bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får väckas endast efter förordnande av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2.5 Förslag till lag om ändring i kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter angående räddning ur sjönöd och avvärjande av sjötrafiken hotande fara m.m. (sjönödskungörelse) Prop. 1999/2000:116

Härigenom föreskrivs att 13 och 14 §§ kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter angående räddning ur sjönöd och avvärjande av sjötrafiken hotande fara m.m. (sjönödskungörelse)¹ skall upphöra att gälla den 31 december 2000.

¹ Senaste lydelse av
13 § 1991:272
14 § 1995:352.

Den 1 juli 1994 trädde en ändring av 1 kap. 2 § brottsbalken (BrB) i kraft som innebär att en gärning, om inte annat är föreskrivet, skall anses som brott endast då den begås uppsåtligen (prop. 1993/94:130). Tidigare gällde bestämmelsen endast gärningar som var beskrivna i brottsbalken men med den nya lydelsen omfattas även specialstraffrätten av 1 kap. 2 § BrB. Detta betyder att för att ett oaktsamt handlande skall bedömas som brottsligt måste detta vara särskilt föreskrivet.

Med anledning av ändringen i brottsbalken har det inom Näringsdepartementet upprättats en promemoria den 24 augusti 1999 med en översyn av de subjektiva rekvisiten i straffbestämmelserna på sjöfartsområdet. I promemorian föreslås att det uttryckligen skall anges när oaktsamhet skall grunda straffansvar. I promemorian föreslås även andra smärre ändringar av huvudsakligen språklig och redaktionell karaktär, men också att vissa föråldrade bestämmelser upphävs.

Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. Promemorian och remissyttrandena finns i Näringsdepartementets ärende N1999/9697/RS.

Promemorians lagförslag överensstämmer med de förslag som regeringen har remitterat till Lagrådet, utom såvitt avser de lagförslag som redovisas i avsnitt 2.1–2.3. Promemorians förslag till ändringar i dessa lagar finns i *bilaga 2*.

Lagrådet

Regeringen har den 23 mars 2000 beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 3*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*.

Lagrådet har föreslagit ändringar i regeringens förslag avseende 5 och 6 §§ lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m., 4 § lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg, 62 och 63 §§ sjömanslagen (1973:282) samt i 14 § sjönödskungörelsen (1952:581).

Regeringen har i allt väsentligt följt Lagrådets förslag. Regeringens kommentarer till Lagrådets synpunkter i dessa delar återfinns under motiveringen till respektive lag.

Lagrådets granskning har också lett till vissa redaktionella ändringar i lagtexten.

Lagrådet har vidare föreslagit att 4 § lagen (1989:532) om tillstånd för anställning på fartyg skall utformas på samma sätt som motsvarande regel i 10 kap. 1 § utlänningslagen (1989:529) som i sin nuvarande lydelse inte kriminaliserar oaktsamma gärningar. Regeringen delar uppfattningen att bestämmelserna i de båda lagarna skall ha samma innehåll och utformning. Regeringen planerar en översyn av utlänningslagen och kommer då att överväga en ändring av straffbestämmelserna i utlänningslagen med innebörd att oaktsamma gärningar straffbeläggs också enligt de reglerna. Översynen av utlänningslagen kommer dock att ske i ett senare sammanhang och regeringen väljer därför att avvakta med den i lagrådsremissen

föreslagna ändringen i 4 § lagen om tillstånd för anställning på fartyg så att förslagen kan behandlas i ett sammanhang. Prop. 1999/2000:116

Lagrådet har slutligen avstyrkt ändring i lagen (1996:19) om begränsning av rätten att bedriva linjesjöfart på Gotland bl.a. med motiveringen att lagen har tillkommit efter det att 1 kap. 2 § BrB fick sin nuvarande lydelse och det får därför förutsättas att avsikten varit att endast uppsåtliga brott skall vara straffbara. Med beaktande av vad Lagrådet anfört avstår regeringen från att lämna något förslag till ändring i lagen om begränsning av rätten att bedriva linjesjöfart på Gotland.

4 Införande av uttryckliga krav på subjektiva rekvisit inom specialstraffrätten på sjöfartens område.

4.1 Lag (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.

Regeringens förslag: Uttryckliga krav på vilka subjektiva rekvisit som krävs för att en gärning skall utgöra brott skrivs in i lagtexten.

Vidare görs vissa mindre redaktionella ändringar och vissa språkliga moderniseringar. Slutligen upphävs vissa numera obehövliga bestämmelser.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker i huvudsak förslagen eller lämnar dem utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Lagen ingår i beredskapslagstiftningen och skall tillämpas vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden. Enligt 2 och 3 §§ är det under sådana förhållanden bl.a. inte tillåtet att utan regeringens tillstånd överlåta eller upplåta svenska fartyg eller andelar av sådana till utlänning eller aktiebolag med utländska ägarintressen av viss storlek. Förarbetena, prop. 1939:286, ger inte någon ledning i frågan om vilket subjektivt rekvisit som är tänkt att gälla för att ett sådant handlande skall vara brottsligt.

Lagen är en beredskapslag som skall tillämpas under mycket speciella förhållanden. Mot den bakgrunden ligger det delvis i sakens natur att man ser allvarligt på de förhållanden som regleras. Vid krig och krigsfara är det naturligt att särskilda krav ställs på ett försiktigt agerande även vid enskildas affärsuppgörelser. Kontroller i olika avseenden krävs under sådana förhållanden inom olika områden. Dessa omständigheter talar enligt regeringens bedömning för att avsikten varit att även oaktsamma överträdelse skall vara straffbara. Regeringen föreslår därför att detta skrivs in i lagen.

Hovrätten för Västra Sverige har föreslagit att tillståndskravet i 2 § 1 mom., för överlåtelse av ett svenskt fartyg till ett svenskt aktiebolag vars aktiebrev får ställas till innehavaren, tas bort. Enligt aktiebolagslagen (1975:1385) får aktiebrev inte ställas till innehavare. En sådan

möjlighet fanns emellertid i 1944 års aktiebolagslag men endast efter medgivande av regeringen eller den myndighet regeringen bestämde. Av prop. 1975:103 med förslag till ny aktiebolagslag framgår att något sådant medgivande inte lämnats under den äldre aktiebolagslagens giltighetstid. Regeringen delar hovrättens bedömning att tillståndskravet i 2 § 1 mom. för överlåtelser till sådana aktiebolag är obehövt och föreslår att denna bestämmelse tas bort.

Enligt nuvarande lydelse av 2 § 1 mom. krävs det också tillstånd för fartygsöverlåtelse till ett svenskt aktiebolag vars aktiekapital, enligt aktieboken, till mer än en tredjedel är i utländsk ägo. Det är i dag osäkert om det är möjligt att ur aktieboken utläsa en aktieägares nationalitet. I s.k. avstämningsbolag är det dessutom möjligt att, i stället för aktieägaren, registrera den som för ägarens räkning förvaltar innehavet. Kravet på att det utländska ägandet skall framgå av aktieboken synes därför inte ändamålsenligt och regeringen föreslår därför att också det tas bort.

Hovrätten för Västra Sverige har också anfört att det i promemorian föreslagna straffstadgandet i 5 § första stycket har riktats in på att straffbelägga endast uppsåtliga och oaktsamma förfaranden med avseende på förvärvarens egenskaper och uppger att det kan förekomma fall där en överlåtare förfarit oaktsamt i förhållande till, exempelvis, kravet på tillstånd. Regeringen delar bedömningen att bestämmelsen bör ges en annan formulering som bättre stämmer överens med lagens nuvarande lydelse och detta gäller även 6 § andra stycket.

Enligt 5 § andra styckets nu gällande lydelse kan domstolen förplikta den som döms för att ha brutit mot första stycket att, efter vad som är skäligt, utge betingat vederlag. *Lagrådet* påpekar att det i den föreslagna lydelsen inte finns någon anknytning till det avtalade vederlaget, vilket innebär en skärpning, och förordar att bestämmelsen ges en annan utformning. *Lagrådet* anför vidare att det är oklart om bestämmelserna i paragrafens tredje stycke innebär att såväl överlåtaren som kommissionären kan ställas till ansvar och framhåller att också det andra ledet i tredje stycket är svårtolkat. *Lagrådet* ifrågasätter om inte syftet med bestämmelsen kan uppnås genom medverkansreglerna i brottsbalken. Regeringen har ändrat bestämmelsens utformning så att den inte innefattar någon skärpning. Vidare har paragrafen förtydligats utifrån *Lagrådets* påpekanden bl.a. så att frågan om medverkansreglernas tillämplighet inte längre är aktuell. Regeringen följer också *Lagrådets* förslag att inte byta ut ordet ”utgetts” mot ”utlämnats” i 6 §.

Enligt 7 § skall förverkad egendom tillfalla staten. Eftersom detta framgår redan av 36 kap. 17 § BrB kan 7 § upphävas.

Vidare föreslår regeringen vissa redaktionella och språkliga ändringar.

Regeringens förslag: Uttryckliga krav på vilka subjektiva rekvisit som krävs för att en gärning skall utgöra brott skrivs in i lagtexten. Regleringen om anstiftan och medhjälp tas bort. Föreskrifterna i 5 § om att böter tillfaller staten upphävs. Vidare görs språkliga justeringar i 4 §.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig har i huvudsak tillstyrkt eller lämnat förslagen utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Även denna lag ingår i beredskapslagstiftningen och skall tillämpas under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

Enligt 4 § första stycket straffas den befälhavare som vidtar en resa utan tillstånd när sådant erfordras, eller som inte iakttar ett för resan uppställt villkor. Med tanke på att lagen är en beredskapslag som skall tillämpas under mycket speciella förhållanden och av samma skäl som anförts ovan i avsnitt 4.1 anser regeringen att såväl uppsåtliga som oaktsamma gärningar bör straffbeläggas. Befälhavaren bör inte undgå ansvar genom att hävda att han trodde att erforderligt tillstånd fanns eller att han inte kände till ett visst villkor, såvida han inte gjort vad som skäligen kan krävas av honom för att kontrollera detta. Straffbarhet för oaktsamhet bör av samma skäl gälla för de handlingar som avses i paragrafens fjärde stycke.

I 4 § andra stycket första meningen straffbeläggs anstiftan av och medhjälp till brott. Att dessa förfaranden är straffbara framgår av 23 kap. 4 § BrB, som även gäller specialstraffrätten. Det är därför inte nödvändigt att ha en särskild bestämmelse om detta. I andra ledet av meningen är det fråga om underlåtenhetsbrott och det bör räcka att uppsåtlig underlåtenhet är straffbar.

I det till *Lagrådet* remitterade förslaget och i nuvarande lydelse av 4 § tredje stycket ges en möjlighet för domstol att förplikta den som är berättigad till ersättning för godsbefordran eller bogsering att betala visst belopp till staten. Det gäller dels när den ersättningsberättigade har gjort sig skyldig till brott enligt första eller andra styckena i paragrafen men även i det fallet den ersättningsberättigade inte fälls till ansvar enligt dessa två stycken. Lagrådet menar att det kan ses som en regel om förverkande av vinning, något som normalt förutsätter att ett brott föreligger och det kan därför sättas i fråga om inte bestämmelsen innebär en alltför långtgående möjlighet att ålägga betalning. Regeringen delar Lagrådets bedömning att bestämmelsen i 4 § tredje stycket andra meningen kan anses leda orimligt långt och föreslår därför att den tas bort.

Av 5 § följer att böter som döms ut med stöd av lagen, eller ersättning som den vilken dömts till ansvar eller annan förpliktas att utge, skall tillfalla staten. Av 25 kap. 7 § BrB framgår emellertid redan att böter tillfaller staten. Med hänsyn härtill och då det av den föreslagna formule-

ringen av 4 § tredje stycket framgår att utdömd ersättning skall betalas till staten föreslår regeringen att 5 § upphävs. Prop. 1999/2000:116

I övrigt föreslås ändringar av språklig karaktär.

4.3 Sjömanslagen (1973:282)

Regeringens förslag: Uttryckliga krav på vilka subjektiva rekvisit som krävs för att en gärning skall utgöra brott skrivs in i lagtexten.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig har tillstyrkt eller lämnat förslagen utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Sjömanslagens 62–71 §§ innehåller straffbestämmelser. I de flesta av paragraferna anges inte uttryckligen något subjektivt rekvisit och inte heller lagens förarbeten ger någon vägledning (prop. 1973:40). I 62 § tredje stycket och i 63 § första och andra styckena sägs emellertid att en arbetsgivare respektive en redare i vissa fall kan gå fria från ansvar om de kan exculpera sig. Därav följer att de annars, dvs. om de inte kan visa att de inte varit oaktsamma, kan fällas till ansvar för såväl oaktsamt som uppsåtligt handlande. Avsikten har alltså varit att oaktsamhet skall kunna vara ansvarsgrundande i dessa fall. Regeringen gör som en följd därav bedömningen att oaktsamhet skall vara ansvarsgrundande även beträffande övriga straffbestämmelser i 62–66 §§ och föreslår att detta anges uttryckligen. I 64 § första stycket är dock oaktsamhet straffbar redan genom nuvarande lydelse och av 63 § tredje stycket framgår att det för tillämpning av den straffbestämmelsen krävs uppsåt. Någon ändring behöver därför inte göras i dessa bestämmelser.

Enligt 62 § första stycket föreskrivs att *den* som bryter mot bl.a. 15 § första eller andra stycket döms till böter. I det till *Lagrådet* remitterade förslaget kan arbetsgivaren, enligt paragrafens tredje stycke, dömas till böter om han uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att göra vad som skäligen kan krävas av honom för att förhindra brott mot 15 §. Lagrådet anför att när det nu införs ett oaktsamhetsrekvisit i första stycket, vilket även omfattar arbetsgivaren, synes inte tredje stycket längre fylla någon funktion. Regeringen delar Lagrådets bedömning att det underlåtenhetsbrott som i det remitterade förslaget regleras i tredje stycket torde kunna hanteras genom den föreslagna lydelsen av första stycket, och föreslår därför att tredje stycket tas bort.

I 68 och 70 §§ anges redan i nuvarande lydelse att de handlingar som är straffbara skall ha begåtts med uppsåt och i 71 § straffbeläggs såväl uppsåtliga som oaktsamma handlingar. Någon ändring i dessa bestämmelser behövs därför inte.

Av 67 § framgår att det är straffbart för en sjöman att med våld eller hot om våld förgripa sig på befälhavaren eller annan förman på fartyget i dennes tjänsteutövning eller, för att tvinga honom till eller hindra honom från tjänsteåtgärd eller hämnas för sådan åtgärd. Ett sådant agerande kan troligen inte ske utan uppsåt. Bestämmelsen behöver inte ändras. Detsamma gäller 69 § som handlar om försök och stämpling till vissa brott.

Denna bestämmelse hänvisar till 23 kap. brottsbalken som handlar om försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott. I det kapitlet regleras också frågan om subjektiva rekvisit för sådana brott och det är av denna anledning inte aktuellt att ange något subjektivt rekvisit i 69 §.

I 63 § första och andra styckena föreslås att arbetsgivar- respektive redaransvaret ändras så att det inte ankommer på arbetsgivaren respektive redaren att exculpera sig utan att det även i dessa fall åligger åklagaren att visa att uppsåt eller oaktsamhet har förekommit. Förslaget har sin grund i att en omvänd bevisbörda bör undvikas inom straffrätten och det ligger även i linje med ändringar som har skett beträffande ägaransvaret på trafiklagstiftningens område (se t.ex. 5 a och 107 §§ fordonskungörelsen [1972:595]). *Lagrådet* anför att om en befälhavare bryter mot vissa angivna bestämmelser döms enligt första stycket sjömannens arbetsgivare till böter om han känt till eller bort känna till förseelsen och inte visar att han gjort vad som krävs av honom för att förhindra förseelsen. *Lagrådet* anser att såsom bestämmelsen föreslås utformas kommer emellertid oaktsamhetsrekvisitet att gälla även i fråga om arbetsgivarens vetskap om förseelsen. *Lagrådet* menar vidare att det inte framgår av motiven om detta varit avsikten och att syftet med regeln måste klargöras, men förordar att bestämmelsens utformning övervägs på nytt. Det är emellertid regeringens avsikt att med den föreslagna formuleringen åstadkomma just det förhållandet som *Lagrådet* beskriver och som föreligger med den nuvarande lydelsen, nämligen att oaktsamhetsrekvisitet skall gälla även arbetsgivarens kännedom om förseelsen. Regeringen avser därför inte att ändra förslaget.

4.4 Lag (1985:126) om åtgärder till skydd för svensk sjöfart

Regeringens förslag: Ett uttryckligt krav på vilket subjektivt rekvisit som krävs för att en gärning skall utgöra brott skrivs in i lagtexten.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Lagen är en ramlag som ingår i den näringsrättsliga lagstiftningen. Den ger regeringen rätt att i vissa fall meddela föreskrifter till skydd för svenska intressen i internationell sjöfart och den är inte tänkt att tillämpas av Sverige isolerat, utan ett beslut om skyddsåtgärder förutsätter samverkan mellan flera länder (prop. 1984/85:95 s. 8). Några gällande regeringsföreskrifter finns inte.

I 3 § finns en bestämmelse enligt vilken den som bryter mot en föreskrift meddelad med stöd av lagen döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får endast väckas efter förordnande av regeringen. Vad som gäller i subjektivt avseende uttalas inte. Det faktum att lagstiftningen skall tillämpas endast under vissa speciella förhållanden talar för att man bör se allvarligt på brott mot föreskrifterna. Regeringen föreslår därför att såväl oaktsamma som uppsåtliga förfaranden straffbeläggs.

4.5 Kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter
angående räddning ur sjönöd och avvärjande av sjö-
trafiken hotande fara m.m. (sjönödskungörelse)

Prop. 1999/2000:116

Regeringens förslag: 13 och 14 §§ skall upphöra att gälla.

Promemorians förslag: I promemorian har föreslagits att endast 13 § skall upphävas genom lag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Redare som underlåter att följa föreskriften i 11 § att hos Kommerskollegium – numera Sjöfartsverket – anmäla de vägar som ett fartyg kommer att följa i reguljär fart över norra Atlanten, döms enligt 13 § till böter. Enligt uppgift från Sjöfartsverket har 11 § troligen aldrig tillämpats, sannolikt på grund av att anmälan saknar praktisk betydelse och att vägarna över Atlanten bestäms med mycket kort varsel beroende på aktuella väderförhållanden och isläge. Regeringen kommer därför att upphäva bestämmelsen genom förordningsändring.

Till följd av att 11 § kommer att upphävas bör även straffbestämmelsen i 13 § upphävas. Eftersom denna bestämmelse tidigare har ändrats genom lag (1991:272) krävs nu riksdagens medverkan för att upphäva paragrafen. *Lagrådet* föreslår att även 14 § upphävs genom lag eftersom denna paragraf innehåller en bestämmelse om domstol i mål om brott mot 13 §. Det är även regeringens uppfattning att 14 § skall upphävas och regeringen föreslår därför att så sker med riksdagens medverkan. Frågan om upphävande av 14 § har inte varit föremål för sedvanlig beredning men eftersom det rör sig om en ändring helt till följd av förslagen att upphäva 11 och 13 §§ gör regeringen bedömningen att detta inte är behövligt.

5 Ikraftträdande

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2001.

6 Ekonomiska konsekvenser

Lagförslagen torde inte få några ekonomiska konsekvenser.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 1999/2000:116
Bilaga 1

Följande remissinstanser har beretts möjlighet att yttra sig över Näringsdepartementets promemoria Översyn av subjektiva rekvisit i straffbestämmelser på sjöfartsområdet, dnr N1999/9697/RS: Hovrätten för Västra Sverige, Gotlands tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Handens tingsrätt, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Försvarsmakten, Sjöfartsverket, Sveriges Fartygsbefälsförening, Sveriges Redareförening för mindre passagerarfartyg (SWEREF), Sveriges Redarförening och SEKO sjöfolk.

Lag om ändring i lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.¹

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 2 § 1 mom. samt 5 och 6 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § 1 mom.

Utan tillstånd av *Konungen eller den Konungen därtill bemyndigad* må ej

a) svenskt fartyg eller andel däri överlätas till utlänning eller till svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;

b) *teckning av aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, verkställas för utlänning eller svenskt aktiebolag, som avses under a), ej heller överlåtelse av dylik aktie äga rum till utlänning eller till bolag, som sist nämnts;*

c) svenskt fartyg upplätas till utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande, *ej heller rätt till tidsbefraktning av svenskt fartyg eller nyttjande därtill överlätas å utlänning.*

Utan tillstånd av *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får inte*

a) *ett svenskt fartyg eller en andel däri överlätas till en utlänning eller till ett svenskt aktiebolag vars aktiebrev får ställas till innehavaren, eller vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;*

b) *en aktie i ett svenskt aktiebolag som äger ett fartyg eller en andel i ett fartyg, tecknas för eller överlätas till en utlänning eller ett sådant svenskt aktiebolag som avses under a);*

c) *ett svenskt fartyg upplätas till en utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande; inte heller får rätt till tidsbefraktning av ett svenskt fartyg eller nyttjanderätt till det överlätas till en utlänning.*

5 §²

Har i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. överlåtelse eller upplåtelse skett, döms överlåtaren eller upplåtaren till böter eller fängelse i högst ett år.

Fälles någon, som i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. a) eller b) överlåtitt egendom, till ansvar

Den som i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. överlåtitt eller upplåtitt egendom trots att han insett eller borde ha insett att förvärvaren var utlänning döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Om någon döms till ansvar enligt första stycket för att i strid mot 2 § 1 mom. a) eller b) ha överlåtitt

¹ Senaste lydelse av 7 § 1991:254.

² Senaste lydelse 1991:254.

enligt första stycket, må domstolen, egendom, får domstolen förklara efter ty skäligen finnes förklara egendomen förverkad efter vad som egendomen förverkad eller, om den kan anses skäligt. Om egendomen ej kan tillrättaskaffas, förplikta inte finns i behåll, får i stället värhonom att utgiva ersättning för det förklaras förverkat. Domstolen egendomens värde. Den som eljest får förplikta den som i annat fall förbrutit sig som i första stycket döms enligt första stycket att betala sägs må, efter ty skäligt finnes, dömas att utgiva betingat vederlag.

Har överlåtelse av aktie förmedlats av någon, som yrkesmässigt i kommission köper och säljer fondpapper, skall vad i denna paragraf är stadgat om överlåtare äga tillämpning å kommissionären; hava såväl överlåtaren som förvärvaren anlitat kommissionär, skall vad nu sagts gälla den som handlat för förvärvarens räkning.

6 §³

Har vad i 3 § föreskrivs inte iakttagits vid utfärdande av teckningslista, skall stiftare eller där fråga är om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets styrelse dömas till böter.

Har på grund av aktieteckning, som skett i strid mot bestämmelserna i denna lag, aktiebrev utgetts till utlänning eller bolag, som i 2 § 1 mom. a) är nämnt, skall styrelseledamot, med vars medgivande brevet utgetts, dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Har det som föreskrivs i 3 § uppsåtligen eller av oaktsamhet inte iakttagits vid utfärdande av en teckningslista, skall stiftaren eller, om det rör sig om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets styrelse dömas till böter.

Har på grund av aktieteckning i strid mot bestämmelserna i denna lag aktiebrev utlämnats till en utlänning eller till ett sådant bolag som sägs i 2 § 1 mom. a) skall den styrelseledamot, som medgett att brevet utlämnats och som insett att förvärvaren var utlänning eller sådant bolag som nyss nämnts, dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

³ Senaste lydelse 1991:254.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg
dels att 5 § skall upphöra att gälla,
dels att 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Företages med fartyg resa utan tillstånd, då sådant erfordras, eller iakttas inte för tillstånd uppställt villkor, döms befälhavaren till böter eller fängelse i högst ett år.

Har någon bjudit, lagt, trugat eller eljest uppsåtligen förlett befälhavaren till förseelsen eller med råd och dåd främjat densamma eller har redare eller annan, som i redares ställe haft befattning med fartyget, med vetskap om förseelsen underlåtit att, såvitt det stått i hans makt, hindra dess utförande, dömes han till straff som i första stycket sägs.

Där frakt för godsets fortskaffande eller ersättning för bogsering skolat enligt därom träffat avtal tillkomma den brottslige, må domstolen, efter ty skäligen finnes, förplikta honom att utgiva fraktens eller ersättningens belopp. Är den, vilken frakten eller ersättningen skolat tillkomma, ej förfallen till straff efter ty ovan sägs, må han förpliktas att av frakten eller ersättningen utgiva det belopp, var till för honom uppkommen vinst å den olovlige åtgärden högst kan skattas.

Har uppläggning, avrustning eller avmönstring av fartyg skett i

4 §¹

En befälhavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan tillstånd företar en resa med ett fartyg trots att tillstånd krävs eller som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte iakttar villkoren för ett sådant tillstånd, döms till böter eller fängelse i högst ett år.

En redare, eller någon annan som i redarens ställe haft befattning med ett fartyg, som känt till en sådan förseelse som avses i första stycket men inte förhindrat resan trots att han haft möjlighet till det, döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Om den som gjort sig skyldig till brott enligt första eller andra stycket på grund av avtal har rätt till ersättning för godsbefordran eller bogsering får domstolen, efter vad som kan anses skäligen, förplikta honom att till staten betala ett belopp som motsvarar ersättningen. Om den som är berättigad till ersättningen inte fälls till ansvar enligt första eller andra stycket får domstolen förplikta honom att till staten betala det belopp som hans vinst på grund av den olovlige åtgärden högst kan uppskattas till.

Har ett fartyg uppsåtligen eller av oaktsamhet i strid mot vad som

¹ Senaste lydelse 1991:256.

strid mot vad i 3 § är föreskrivet, döms fartygets ägare eller den, som annars äger förfoga över fartyget, till böter eller fängelse i högst ett år.

sägs i 3 § lagts upp, avrustats eller mönstrats av, döms fartygets ägare eller den som annars har rätt att förfoga över fartyget till böter eller fängelse i högst ett år.

Prop. 1999/2000:116
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg

dels att 5 § skall upphöra att gälla,

dels att 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Företages med fartyg resa utan tillstånd, då sådant erfordras, eller iakttas inte för tillstånd uppställt villkor, döms befälhavaren till böter eller fängelse i högst ett år.

En befälhavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan tillstånd företar en resa med ett fartyg trots att tillstånd krävs eller som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte iakttar villkoren för ett sådant tillstånd, döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Har någon bjudit, lagt, trugat eller eljest uppsåtligen förlett befälhavaren till förseelsen eller med råd och dåd främjat densamma eller har redare eller annan, som i redares ställe haft befattning med fartyget, med vetskap om förseelsen underlåtit att, såvitt det stått i hans makt, hindra dess utförande, dömes han till straff som i första stycket sägs.

En redare, eller någon annan som i redarens ställe haft befattning med ett fartyg, som känt till en sådan förseelse som avses i första stycket men inte förhindrat resan trots att han haft möjlighet till det, döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Där frakt för godsets fortskaffande eller ersättning för bogsering skolat enligt därom träffat avtal tillkomma den brottslige, må domstolen, efter ty skäligen finnes, förplikta honom att utgiva fraktens eller ersättningens belopp. Är den, vilken frakten eller ersättningen skolat tillkomma, ej förfallen till straff efter ty ovan sägs, må han förpliktas att av frakten eller ersättningen utgiva det belopp, var till för honom uppkommen vinst å den olovligen åtgärden högst kan skattas.

Om den som gjort sig skyldig till brott enligt första eller andra stycket på grund av avtal har rätt till ersättning för godsbefordran eller bogsering får domstolen, efter vad som kan anses skäligen, förplikta honom att till staten betala ett belopp som motsvarar ersättningen. Om den som är berättigad till ersättningen inte fälls till ansvar enligt första eller andra stycket får domstolen förplikta honom att till staten betala det belopp som hans vinst på grund av den olovligen åtgärden högst kan uppskattas till.

Har uppläggning, avrustning eller avmönstring av fartyg skett i

Har ett fartyg uppsåtligen eller av oaktsamhet i strid mot vad som

¹ Senaste lydelse 1991:256.

strid mot vad i 3 § är föreskrivet, döms fartygets ägare eller den, som annars äger förfoga över fartyget, till böter eller fängelse i högst ett år.

sägs i 3 § lagts upp, avrustats eller mönstrats av, döms fartygets ägare eller den som annars har rätt att förfoga över fartyget till böter eller fängelse i högst ett år.

Prop. 1999/2000:116
Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.¹

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 2 § 1 mom. samt 5 och 6 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § 1 mom.

Utan tillstånd av *Konungen* eller *den Konungen därtill bemyndigad* *Utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får inte*

a) svenskt fartyg eller andel *däri* *a) ett svenskt fartyg eller en andel i fartyget* överlätas till utlänning eller till svenskt aktiebolag, *vars aktiebrev* *eller till ett svenskt aktiebolag* vars aktiekapital *enligt vad aktieboken utvisar* *till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;*

b) *teckning av aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, verkställas för utlänning eller svenskt aktiebolag, som avses under a), ej heller överlåtelse av dylik aktie äga rum till utlänning eller till bolag, som sist nämnts;* *b) en aktie i ett svenskt aktiebolag som äger ett fartyg eller en andel i ett fartyg, tecknas för eller överlätas till en utlänning eller ett sådant svenskt aktiebolag som avses under a);*

c) svenskt fartyg upplätas till utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande, *ej heller rätt till tidsbefraktning av svenskt fartyg eller nyttjanderätt därtill* *c) ett svenskt fartyg upplätas till en utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande, inte heller får rätt till tidsbefraktning av ett svenskt fartyg eller nyttjanderätt till det* *överlätas till en utlänning.*

5 §²

Har i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. överlåtelse eller upplåtelse skett, döms överlåtaren eller upplåtaren till böter eller fängelse i högst ett år. *Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet överlåter eller upplåter egendom i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. döms till böter eller fängelse i högst ett år.*

Fälles någon, som i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. a) eller b) överlåtit egendom, till ansvar enligt första stycket, må domstolen, *Om någon döms till ansvar enligt första stycket för att i strid mot 2 § 1 mom. a) eller b) ha överlåtit egendom, får domstolen förklara*

¹ Senaste lydelse av 7 § 1991:254.

² Senaste lydelse 1991:254.

efter ty skäligt finnes, förklara egendomen förverkad efter vad som egendomen förverkad eller, om den kan anses skäligt. Om egendomen ej kan tillrättaskaffas, förplikta inte finns i behåll, får i stället honom att utgiva ersättning för värdet förklaras förverkat. Dommegendomens värde. Den som eljest stolen får förplikta den som i annat förbrutit sig som i första stycket fall döms enligt första stycket att sägs må, efter ty skäligt finnes, betala ett skäligt belopp till staten. dömas att utgiva betingat vederlag.

Har överlåtelse av aktie förmedlats av någon, som yrkesmässigt i kommission köper och säljer fondpapper, skall vad i denna paragraf är stadgat om överlåtaren äga tillämpning å kommissionären; lämpas på kommissionären, eller hava såväl överlåtaren som förvärvaren anlitat kommissionär, skall vad nu sagts gälla den som handlat för förvärvarens räkning.

6 §³

Har vad i 3 § föreskrivs inte iakttagits vid utfärdande av teckningslista, skall stiftare eller, där fråga är om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets styrelse dömas till böter.

Har på grund av aktieteckning, som skett i strid mot bestämmelserna i denna lag, aktiebrev utgetts till utlänning eller bolag, som i 2 § 1 mom. a) är nämnt, skall styrelseledamot, med vars medgivande brevet utgetts, dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Har det som föreskrivs i 3 § uppsåtligen eller av oaktsamhet inte iakttagits vid utfärdande av en teckningslista, skall stiftaren eller, om det rör sig om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets styrelse dömas till böter.

Har på grund av aktieteckning i strid mot bestämmelserna i denna lag aktiebrev utlämnats till en utlänning eller till ett sådant bolag som sägs i 2 § 1 mom. a) skall den styrelseledamot, som uppsåtligen eller av oaktsamhet medgett att brevet utlämnats dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

³ Senaste lydelse 1991:254.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg

dels att 5 § skall upphöra att gälla,

dels att 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Företages med fartyg resa utan tillstånd, då sådant erfordras, eller iaktas inte för tillstånd uppställt villkor, döms befälhavaren till böter eller fängelse i högst ett år.

En befälhavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan tillstånd företar en resa med ett fartyg trots att tillstånd krävs eller som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte iakttar villkoren för ett sådant tillstånd, döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Har någon bjudit, lagt, trugat eller eljest uppsåtligen förlett befälhavaren till förseelsen eller med råd eller dåd främjat densamma eller har redare eller annan, som i redares ställe haft befattning med fartyget, med vetskap om förseelsen underlåtit att, såvitt det stått i hans makt, hindra dess utförande, dömes han till straff som i första stycket sägs.

Har en redare, eller någon annan som i redarens ställe haft befattning med ett fartyg, känt till en sådan förseelse som avses i första stycket men inte förhindrat förseelsen trots att han haft möjlighet till det, döms han till böter eller fängelse i högst ett år.

Där frakt för godsets forskaffande eller ersättning för bogsering skolat enligt därom träffat avtal tillkomma den brottslige, må domstolen, efter ty skäligt finnes, förplikta honom att utgiva fraktens eller ersättningens belopp. Är den, vilken frakten eller ersättningen skolat tillkomma, ej förfallen till straff efter ty ovan sägs, må han förpliktas att av frakten eller ersättningen utgiva det belopp, vartill för honom uppkommen vinst å den olovliga åtgärden högst kan skattas.

Om den som gjort sig skyldig till brott enligt första eller andra stycket på grund av avtal har rätt till ersättning för godsbefordran eller bogsering får domstolen, efter vad som kan anses skäligt, förplikta honom att till staten betala ett belopp som motsvarar ersättningen. Om den som är berättigad till ersättningen inte fälls till ansvar enligt första eller andra stycket får domstolen förplikta honom att till staten betala det belopp som hans vinst på grund av den olovliga åtgärden högst kan uppskattas till.

Har uppläggning, avrustning eller avmönstring av fartyg skett i strid mot vad i 3 § är föreskrivet, döms fartygets ägare eller den, som

Har uppläggning, avrustning eller avmönstring av fartyg skett, uppsåtligen eller av oaktsamhet, i strid

¹ Senaste lydelse 1991:256.

annars *äger* förfoga över fartyget, *med vad som sägs* i 3 §, döms fartygets ägare eller den som annars *har rätt att* förfoga över fartyget till böter eller fängelse i högst ett år.

Prop. 1999/2000:116
Bilaga 3

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs att 62–66 §§ sjömanslagen skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***62 §¹**

Till böter döms den som bryter mot 15 § första eller andra stycket, 20 § första stycket, 21 § första stycket jämfört med 22–24 §, 26 § andra stycket, 27 § tredje stycket eller 37 §.

Till böter döms befälhavare som bryter mot 45 §.

Sker förseelse mot 15 § första eller andra stycket och visar arbetsgivaren att han gjort vad på honom skäligen ankommit för att förhindra förseelsen, är han fri från ansvar.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 15 § första eller andra stycket, 20 § första stycket, 21 § första stycket jämfört med 22–24 §§, 26 § andra stycket, 27 § tredje stycket eller 37 § döms till böter.

En befälhavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 45 § döms till böter.

Om en förseelse sker mot 15 § första eller andra stycket döms arbetsgivaren till böter om han uppsåtligen eller av oaktsamhet har underlåtit att göra vad som skäligen kunnat krävas av honom för att förhindra förseelsen.

63 §

Bryter befälhavare mot 37 § första eller andra stycket eller 45 §, dömes sjömannens arbetsgivare till böter, om han känt till eller bort känna till förseelsen och ej visar att han gjort vad på honom skäligen ankommit för att förhindra förseelsen.

Åsidosättes 15 § första eller andra stycket, 37 § första eller andra stycket eller 45 § i fråga om arbetstagare som är anställd av annan än redaren, dömes redaren till böter, om han ej visar att han gjort vad på honom skäligen ankommit för att förhindra förseelsen.

Bryter en befälhavare mot 37 § första eller andra stycket eller 45 §, döms sjömannens arbetsgivare till böter om han uppsåtligen eller av oaktsamhet har underlåtit att göra vad som skäligen kunnat krävas av honom för att förhindra förseelsen.

Om 15 § första eller andra stycket, 37 § första eller andra stycket eller 45 § åsidosätts i fråga om en arbetstagare som är anställd av annan än redaren, döms redaren till böter, om han uppsåtligen eller av oaktsamhet har underlåtit att göra vad som skäligen kunnat krävas av honom för att förhindra förseelsen.

¹ Senaste lydelse 1982:342.

Användes arbetstagare i fartygsarbete i strid mot 45 §, *dömes* vårdnadshavaren till böter, om han känt till förseelsen.

Om en arbetstagare *används* i fartygsarbete i strid mot 45 §, *döms* vårdnadshavaren till böter, om han känt till förseelsen.

Prop. 1999/2000:116
Bilaga 3

64 §²

Till böter eller fängelse i högst sex månader *dömes* ledamot av *fartygsnämnd*, som vid sin medverkan i nämnden är partisk eller brister i omsorg.

Ledamot av *fartygsnämnd* får *ej* obehörigen yppa vad han har *erfarit* i denna egenskap.

En ledamot av *fartygsnämnden*, som vid sin medverkan i nämnden är partisk eller brister i omsorg, *döms* till böter eller fängelse i högst sex månader.

En ledamot av *fartygsnämnden* får *inte* obehörigen yppa vad han har *fått veta* i denna egenskap.

65 §

Medtager sjöman i strid mot 51 § första stycket gods, som kan utsätta fartyget, ombordvarande eller last för *äventyr* eller vålla oordning ombord, *dömes* till böter eller fängelse i högst sex månader.

En sjöman *som* i strid mot 51 § första stycket *uppsåtligen eller av oaktsamhet tar med sig* gods, som kan utsätta fartyget, ombordvarande eller last för *fara* eller vålla oordning ombord, *döms* till böter eller fängelse i högst sex månader.

66 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader *dömes* *den som* missbrukar rätten att bruka våld enligt 53 § första stycket eller att *taga* någon i förvar ombord enligt 54 §.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet missbrukar rätten att bruka våld enligt 53 § första stycket eller att *ta* någon i förvar ombord enligt 54 §, *döms till böter eller fängelse i högst sex månader.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

² Senaste lydelse 1975:739.

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1985:126) om åtgärder till skydd för svensk sjöfart skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Den som bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får väckas endast efter förordnande av regeringen

3 §

Den som *uppsåtligen eller av oaktsamhet* bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får väckas endast efter förordnande av regeringen

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1989:532) om tillstånd för anställning på fartyg skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Den som har en utlänning *i sin tjänst* trots att utlänningen inte har föreskrivet anställningstillstånd döms till böter eller, när omständigheterna är försvårande, till fängelse i högst ett år.

4 §

Den som *uppsåtligen eller av oaktsamhet* har en utlänning *anställd* trots att utlänningen inte har föreskrivet anställningstillstånd döms till böter eller, när omständigheterna är försvårande, till fängelse i högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskivs att 2 § lagen (1996:19) om begränsning av rätten
att bedriva linjesjöfart på Gotland skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Den som bryter mot föreskrift
som har meddelats med stöd av 1 §
döms till böter.

2 §

Den som *uppsåtligen eller av
oaktsamhet* bryter mot *en* före-
skrift som har meddelats med stöd
av 1 § döms till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Förslag till lag om ändring i kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter angående räddning ur sjönöd och avvärjande av sjötrafiken hotande fara m.m. (sjönödskungörelse)

Prop. 1999/2000:116
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 13 § kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter angående räddning ur sjönöd och avvärjande av sjötrafiken hotande fara m.m. (sjönödskungörelse)¹ skall upphöra att gälla den 31 december 2000.

¹ Senaste lydelse av 13 § 1991:272.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2000-04-04

Närvarande: f.d. justitierådet Lars Å. Beckman, regeringsrådet Susanne Billum, justitierådet Göran Regner.

Enligt en lagrådsremiss den 23 mars 2000 (Näringsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.,
2. lag om ändring i lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg,
3. lag om ändring i sjömanslagen (1973:282),
4. lag om ändring i lagen (1985:126) om åtgärder till skydd för svensk sjöfart,
5. lag om ändring i lagen (1989:532) om tillstånd för anställning på fartyg,
6. lag om ändring i lagen (1996:19) om begränsning av rätten att bedriva linjesjöfart på Gotland,
7. lag om ändring i kungörelsen (1952:581) med vissa föreskrifter angående räddning ur sjönöd och avvärijande av sjötrafiken hotande fara m.m. (sjönödskungörelse).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Agneta Pålsson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslaget till lag om ändring i lagen om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.

5 §

I andra stycket sista meningen föreskrivs att den som eljest förbrutit sig som i första stycket sägs må efter ty skäligt finnes dömas att utge betingat vederlag. I remissen föreslås att lagtexten ändras så att domstolen får förplikta den som i annat fall döms enligt första stycket att betala ett skäligt belopp till staten.

Ändringarna har angetts vara av språklig art. Som meningen utformats har den emellertid kommit att innebära ändring i sak. Bl.a. har anknytningen till det avtalade vederlaget för upplåtelse av fartyg eller överlåtelse av vissa rättigheter fallit bort. Som bestämmelsen nu utformats kan domstolen förplikta den som brutit mot bestämmelsen i första stycket att utge ett högre belopp än det avtalade vederlaget. Lagändringen innebär således en skärpning. Lagrådet förordar att bestämmelsen ges en annan utformning.

I tredje stycket av paragrafen finns bestämmelser om ansvar för kommissionär som medverkat vid överlåtelse av aktie. Det är emellertid oklart om bestämmelsen innebär att såväl kommissionären som överlåta-

ren kan ställas till ansvar eller om detta i förevarande fall endast gäller kommissionären. Även det andra ledet av bestämmelsen, vilket tar sikte på det fallet att såväl överlåtaren som förvärvaren anlitat kommissionär, är svårtolkat. Ordalydelsen ger närmast vid handen att det i sådant fall endast är den kommissionär som anlitas av förvärvaren som kan ställas till ansvar. Det kan dessutom ifrågasättas om inte syftet med bestämmelsen kan uppnås redan genom tillämpning av medverkansbestämmelserna i 23 kap. 4 § brottsbalken (jfr vad som anförs i avsnitt 4.2 i remissen). Lagrådet anser att bestämmelsen, om den anses böra behållas, i vart fall måste ses över i det fortsatta lagstiftningsarbetet så att de angivna oklarheterna undanröjs.

6 §

I andra stycket straffbeläggs utgivande av aktiebrev till utlänning på grund av aktieteckning i strid med bestämmelserna i denna lag. I den nu föreslagna lydelsen har av språkliga skäl ordet ”utgetts” bytts ut mot ”utlämnats”. Orden utge och utlämna är emellertid i detta sammanhang inte synonyma. I aktiebolagslagen (1975:1385), ABL, är ordet utge närmast synonymt med emittera (se t.ex. 3 kap. 1 § och 4 kap. 1 § ABL). Ordet utlämnas används i ABL när det gäller att beteckna ett fysiskt överlämnande av en aktie. Enligt Lagrådets mening bör samma terminologi användas i förevarande lag som i ABL. Lagrådet förordar att ordet ”utgetts” behålls i stycket.

Förslaget till lag om ändring i lagen med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg

I 4 § tredje stycket finns för närvarande och enligt förslaget bestämmelser om att domstol får förplikta den som är berättigad till ersättning för godsbefordran eller bogsering att betala visst belopp till staten. I styckets första mening avses det fallet att den ersättningsberättigade gjort sig skyldig till brott enligt första eller andra stycket i paragrafen. Andra meningen gäller det fallet att den ersättningsberättigade inte fälls till ansvar enligt något av dessa två stycken. Då kan han förpliktas betala det belopp som hans vinst på grund av en olovlig åtgärd kan uppskattas till. Bestämmelsen kan ses som en regel om förverkande av vinning, något som normalt förutsätter att ett brott föreligger (jfr 36 kap. 1 § brottsbalken och 6 § första stycket narkotikastrafflagen 1968:64). Med hänsyn till att det för betalningsskyldighet enligt andra meningen i 4 § tredje stycket förevarande lag inte krävs att det föreligger ett brott, kan det sättas i fråga om inte bestämmelsen innebär en alltför långtgående möjlighet att ålägga betalning.

Förslaget till lag om ändring i sjömanslagen

62–71 §§ innehåller straffbestämmelser. I remissen föreslås att i 62–64 §§ förs in vilka subjektiva rekvisit som krävs för att en gärning skall utgöra brott. Lagrådet har inget att erinra mot att så sker. Lagrådet vill dock tillägga att den straffrättsliga regleringen i sjömanslagen är svår-

överskådlig och den ter sig i vissa fall föråldrad. Bestämmelserna i 62–71 §§ bör därför i lämpligt sammanhang bli föremål för en översyn.

Prop. 1999/2000:116
Bilaga 4

62 §

I första stycket föreskrivs att den som bryter mot bl.a. 15 § första eller andra stycket döms till böter. Bestämmelsen föreslås kompletteras med de subjektiva rekvisiten uppsåt och oaktsamhet.

Enligt tredje stycket i den nu föreslagna lydelsen kan, om förseelse sker mot ovannämnda lagrum, arbetsgivaren dömas till böter om han uppsåtligen eller av oaktsamhet har underlåtit att göra vad som skäligen kunnat krävas av honom. Första stycket omfattar emellertid även förseelse av en arbetsgivare. När nu i första stycket införs ett uttryckligt oaktsamhetsrekvisit synes tredje stycket inte längre fylla någon funktion. Lagrådet föreslår därför att i det fortsatta lagstiftningsarbetet närmare övervägs om tredje stycket kan utgå ur paragrafen.

63 §

Om en befälhavare bryter mot vissa angivna bestämmelser döms enligt första stycket sjömannens arbetsgivare till böter om han känt till eller bort känna till förseelsen och inte visar att han gjort vad som krävs av honom för att förhindra förseelsen. I remissförslaget byts nu exculpationsregeln ut mot ett ansvar för såväl uppsåtlig som oaktsam underlåtenhet att ingripa. Såsom bestämmelsen utformats kommer emellertid oaktsamhetsrekvisitet att gälla även i fråga om arbetsgivarens vetskap om förseelsen. Om detta varit avsikten framgår inte av motiven till bestämmelsen. I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör därför syftet med bestämmelsen klargöras. Lagrådet förordar att bestämmelsens utformning övervägs på nytt.

Förslaget till lag om ändring i lagen om åtgärder till skydd för svensk sjöfart

Lagrådet lämnat förslaget utan erinran.

Förslaget till lag om ändring i lagen om tillstånd för anställning på fartyg

4 § föreslås att den som har en utlänning anställd utan att denne har föreskrivet anställningstillstånd skall kunna ställas till ansvar inte endast då gärningen begåtts med uppsåt utan även då den begåtts av oaktsamhet. Förslaget sammanhänger med bestämmelsen i 1 kap. 2 § första stycket brottsbalken, enligt vilken en gärning, om inte annat är särskilt föreskrivet, skall anses som brott endast om den begåtts uppsåtligen. 4 § har sin motsvarighet i 10 kap. 1 § tredje stycket utlänningslagen (1989:529), vari föreskrivs ansvar för den som har en utlänning i sin tjänst fastän utlänningen inte har föreskrivet arbetstillstånd. Denna senare bestämmelse synes inte ha ändrats och omfattar således endast uppsåtliga gärningar. Enligt Lagrådets mening bör det subjektiva rekvisitet utformas på likartat sätt i utlänningslagen respektive i den nu aktuella lagen. Om ingen ändring övervägs av 10 kap. 1 § tredje stycket utlänningslagen bör sålunda

den föreslagna ändringen inte genomföras. Lagrådet vill dessutom tillägga att vad som anförs i remissen om ett starkt samhällsintresse av att bestämmelserna om den reglerade invandringen inte kringgås inte i sig visar att det finns ett behov av att straffbelägga även oaktsamma gärningar. En mera noggrann analys bör göras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Förslaget till lag om ändring i lagen om begränsning av rätten att bedriva linjesjöfart på Gotland

Denna lag har stiftats efter det att 1 kap. 2 § första stycket brottsbalken fick sin nuvarande lydelse, vilken har föranlett förslaget. Det får därför förutsättas att avsikten vid lagens tillkomst har varit att endast uppsåtliga brott skall vara straffbara (jfr prop. 1995/96:44 s. 16). Det är också svårt att se att det skulle vara aktuellt med straffsanktion för den som av oaktsamhet underlåter att göra föreskriven anmälan till Sjöfartverket, den situation som den utvidgade kriminaliseringen åsyftar enligt remissen (avsnitt 4.6). Lagrådet kan därför inte tillstyrka den föreslagna ändringen av 2 §.

Förslaget till lag om ändring i sjönödskungörelsen

Lagrådet har ingen erinran mot att 13 § upphävs men vill sätta i fråga om inte också 14 § bör upphävas genom lag, eftersom denna paragraf innehåller en bestämmelse om domstol i mål om brott mot 13 § (jfr 11 kap. 4 § regeringsformen).

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 maj 2000

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Freivalds, Thalén, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén och Ringholm.

Föredragande: statsrådet Rosengren

Regeringen beslutar proposition 1999/2000:116 Subjektiva rekvisit i vissa straffbestämmelser på sjöfartsområdet.